

Instruktion för Regeringskansliets, utrikesrepresentationens och Svenska Uneskorådets samarbete med Unesco

Instruktion för Regeringskansliets, Svenska Unescorådets och utrikesrepresentationens samarbete med Unesco

1. Instruktionens omfattning och syfte

Denna instruktion anger mål, prioriteringar och arbetsformer för svenskt samarbete med FN:s organisation Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). Instruktionen är styrande för Regeringskansliets, Svenska Unescorådets och utrikesrepresentationens samarbete med Unesco, gäller tills vidare och uppdateras vid behov.

2. Sveriges samarbete med Unesco

Inom Regeringskansliet har Utbildningsdepartementet övergripande ansvar för Unesco. För att säkerställa ett strategiskt, samstämmigt och effektivt svenskt agerande ska ett nära samarbete och informationsutbyte ske med berörda myndigheter, i synnerhet med Sveriges delegation vid OECD och Unesco i Paris och Sida, samt med likasinnade medlemsstater. Synergier ska också, när så är relevant, sökas med andra aktörer, nationellt och internationellt.

Samarbetet med Unesco utgår från regeringens målsättningar, däribland de biståndspolitiska prioriteringarna i *Bistånd för en ny era – Frihet, egenmaket och hållbar tillväxt* (U2023/17726). Det multilaterala biståndet styrs övergripande av *Strategi för multilateralt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd – Effektivitet, ansvarsutkrävande och resultat* (UD2024/17361).

Svenskt finansiellt stöd till Unesco utgår i form av medlemsavgifter och frivilliga bidrag, huvudsakligen genom Sida, för genomförande av regeringens strategier för biståndet.

3. Skäl för svenskt samarbete med Unesco

Unesco är en viktig samarbetspartner för Sverige inom FN-systemet, med uppdraget att bidra till fred och säkerhet genom samarbete mellan medlemsländer inom utbildning, vetenskap, kultur samt kommunikation och information i syfte att främja respekten för rättvisa, rättsstatens principer och mänskliga fri- och rättigheter. Som FN-organ har Unesco en betydelsefull roll i det multilaterala samarbetet och i försvaret av grundläggande normer om fred, demokrati och alla människors lika värde. Unesco är en kunskapsorganisation med ett normativt, standardsättande och kapacitetsstärkande uppdrag och utgör en global resurs för kunskap och evidens genom expertis inom sina mandatområden. Unesco har en strategisk roll i genomförande av bistånd i de fattigaste länderna i världen och i krigs- och krisdrabbade områden.

Utöver samverkan med medlemsstaterna agerar Unesco även genom nationalkommissioner (för svensk del Svenska Unescorådet) och tematiska nätverk, vilka möjliggör för Unesco att nå ut brett med sin verksamhet och stärka interkulturellt samarbete.

Flera av regeringens prioriteringar för Sveriges internationella samarbete kan realiseras genom samarbetet med Unesco, såsom demokrati och mänskliga fri- och rättigheter, rätten till utbildning, yttrandefrihet, jämställdhet, fattigdomsbekämpning samt hållbar utveckling. Genom sitt aktiva engagemang och ekonomiska stöd utgör Sverige en stark röst i Unesco och är en viktig partner till organisationen.

4. Mål och prioriteringar för Sveriges samarbete med Unesco

Det övergripande målet för Sveriges samarbete med Unesco är att i linje med organisationens stadgar främja fred och frihet, demokrati och mänskliga rättigheter genom internationell samverkan inom Unescos mandatområden. Vidare ska samarbetet bidra till genomförande av de globala målen för hållbar utveckling och skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Sverige ska bidra till ett effektivt genomförande av Unescos målsättningar genom tydliga prioriteringar. Övergripande ska de frågor där Unescos arbete har en strategiskt viktig roll i FN-systemet och där Sverige kan bidra med särskild kunskap och kompetens ges företräde. Prioriteringar presenteras i

det följande under två rubriker: 1) övergripande prioriteringar och 2) prioriterade tematiska områden.

4.1 Övergripande prioriteringar för Sveriges samarbete med Unesco

Följande övergripande prioriteringar ska vara vägledande för Sveriges samarbete med Unesco. Det innebär att svenska företrädare ska driva dessa prioriteringar oavsett inom vilket område arbetet sker.

Sverige ska verka för att Unesco:

- a) systematiskt främjar demokrati, hållbar utveckling, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter samt i sitt arbete tillämpar ett rättighetsbaserat och inkluderande arbetssätt,
- b) har ett tydligt integrerat jämställdhetsperspektiv i sitt arbete och systematiskt genomför jämställdhetsanalyser av verksamheten, samt utvecklar arbetet med att stärka kvinnors deltagande och egenmakt inom forskning, kultur, media och utbildningsväsende,
- c) arbetar mot all form av diskriminering samt bekämpar en stereotyp syn på kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder,
- d) utvecklar sitt tvärsektoriella arbete i syfte att öka effektivitet och genomslag för sin verksamhet,
- e) främjar och uppmärksammar det civila samhällets och ungas engagemang och delaktighet i såväl Unescos arbete som för ett demokratiskt och öppet samhälle och generationsöverskridande dialog,
- f) systematiskt tillämpar ett klimat- och miljömässigt hållbarhetsperspektiv i verksamheten, och verkar för innovativa och gränsöverskridande lösningar på såväl lokal som global nivå, i linje med relevanta multilaterala överenskommelser på miljö- och klimatområdet,
- g) utgår ifrån en vetenskaplig och evidensbaserad grund i utformningen av rådgivning och beslut och värnar experternas roll i styrelser och kommittéer, inklusive representanter från det civila samhället.

4.2 Prioriterade tematiska områden

Nedan presenteras de tematiska områden som Sverige ska prioritera i samarbetet med Unesco. Särskild vikt ska läggas på s.k. motvindsfrågor där Sverige bedöms kunna göra skillnad. Dit hör bland annat frågor om yttrandefrihet, jämställdhet, rättigheter för hbtqi-personer samt frågor som rör allsidig sexualundervisning och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

Sverige ska särskilt verka för att Unesco stärker

- 1) rätten till utbildning,
- 2) rätten till yttrandefrihet, och
- 3) ett fritt och dynamiskt kulturliv

Dessa områden är centrala för en demokratisk och hållbar utveckling.

4.2.1 Rätten till utbildning

Rätten till utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet. Unesco har som enda FN-organ ett uppdrag som omfattar hela utbildningssystemet och det livslånga lärandet. Unesco har dessutom rollen som ledare och samordnare för genomförandet av SDG4 – god utbildning för alla - inom Agenda 2030.

Sverige ska verka för att Unesco:

- a) främjar allas rätt till utbildning och livslångt lärande utifrån ett helhetsperspektiv på lärande och bildning som grundläggande förutsättningar för individens livschanser, utveckling och möjligheter att bidra till demokrati och en hållbar samhällsutveckling,
- b) stöttar medlemsstaternas arbete med att utforma nationella utbildningssystem som kännetecknas av en likvärdig, jämställd och inkluderande utbildning av god kvalitet i en trygg miljö och däribland stärker lärarprofessionens och lärarutbildningens centrala roll,
- c) främjar utbildning för hållbar utveckling och lyfter utbildningens betydelse för ekonomiska framsteg, fattigdomsbekämpning och fred samt för främjandet av mänskliga rättigheter och demokratiska principer,

- d) stärker sitt normativa arbete i fråga om allsidig sexualundervisning med syftet att främja fullt åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter för alla,
- e) stärker arbetet med flickors och kvinnors rätt till utbildning, samt fortsätter uppmärksamma konsekvenserna av hur bristfällig tillgång till kvalitativ utbildning särskilt drabbar marginaliserade individer och individer i sårbara situationer,
- f) verkar för att tillgången till samt användningen och utformningen av digitala teknologier bidrar till grundläggande färdigheter, vilar på en vetenskaplig grund samt stärker undervisningen, elevernas lärande och lärarnas yrkesutövning, i syfte att främja grundläggande rättigheter,
- g) bidrar kapacitetsstärkande till utbildning under och efter kriser, krig och konflikter,
- h) stärker tillgången till utbildningsrelaterade data och analyser för uppföljning och utvärdering som en förutsättning för evidensbaserad utbildningspolitik.

4.2.2 Rätten till yttrandefrihet

Yttrandefrihet utgör en grundpelare i demokratiska system och är avgörande för individers möjlighet att fullt ut åtnjuta sina mänskliga fri- och rättigheter. Unesco har en särställning i FN-systemet att verka för yttrandefrihet. Sveriges bidrag till arbetet är centralt.

Sverige ska verka för att Unesco:

- a) stärker yttrandefriheten globalt, särskilt för de yrkesgrupper som verkar inom Unescos mandat, och uppmärksammar utsattheten i fråga om yttrandefrihet för kvinnor, unga, urfolk samt hbtqi-personer,
- b) vidareutvecklar och stärker sitt normativa arbete med press- och yttrandefrihet, konstnärlig frihet och akademisk frihet, med ett särskilt fokus på de utmaningar som följer av digitalisering och artificiell intelligens,
- c) stärker sitt arbete för att förbättra arbetsförhållanden och säkerhet för journalister och andra mediearbetare, kulturarbetare och forskare samt för att motverka hot och hat mot dessa grupper,

d) stärker sitt arbete för mål 16.10 i Agenda 2030 om att säkerställa allas rätt till information, samt fortsätter sitt arbete med att motverka desinformation, bland annat genom stärkt medie-och informationskunnighet.

4.2.3 Ett fritt och dynamiskt kulturliv

Unescos uppdrag att främja, skydda och bevara en mångfald av kulturella uttryck och kulturarv är unikt och har under senare år blivit allt viktigare, inte minst mot bakgrund av den digitala omställningen, klimatförändringar, miljö- och naturkatastrofer, demokratiska tillbakagångar, krig och konflikter. Ett fritt och dynamiskt kulturliv utgör en viktig utgångspunkt för att möta samhällsutmaningar och främja hållbar utveckling.

Sverige ska verka för att Unesco:

- a) värnar ett fritt och dynamiskt kulturliv, en mångfald av kulturyttringar, konstnärlig frihet och ett internationellt samarbete, med särskilt fokus på de utmaningar och möjligheter som följer av digitalisering och artificiell intelligens,
- b) stärker och synliggör kulturens, världsarvens och de immateriella kulturarvens betydelse för demokrati, samhälls- och fredsbyggande, resiliens, hållbar utveckling och dialog,
- c) fortsätter sitt arbete med att förebygga, förhindra och uppmärksamma kulturarvsförstörelse och illegal handel med kulturföremål.

4.2.4 Andra prioriterade områden – för vetenskapligt samarbete, innovation och hållbar utveckling

Unescos vetenskapliga mandat möjliggör kunskapsbaserade och innovativa insatser, inte minst till gagn för en demokratisk, hållbar samhällsutveckling. Organisationens breda mandat och vetenskapliga program främjar en unik samverkan på såväl global, regional, nationell som lokal nivå. Unesco spelar en central roll i arbetet med FN:s årtionde för havsforskning 2021–2030 och har vidare ett viktigt uppdrag att bevaka att de utmaningar och möjligheter som digitalisering och annan teknisk utveckling för med sig hanteras med respekt för mänskliga rättigheter.

Sverige ska verka för att Unesco:

- a) betonar den fria forskningens roll för hållbara och demokratiska samhällen och fortsätter sitt arbete med att stärka välfungerande forskningssystem genom att främja forskning av hög kvalitet, öppen vetenskap, jämställdhet i forskningen och interdisciplinär kunskap,
- b) främjar vetenskapligt samarbete och kunskapsspridning för hållbar utveckling bland annat genom att verka för att Unescos biosfärprogram håller hög kvalitet,
- c) främjar arbetet med havsforskning, havsmedvetenhet och kunskap om havet, samt förbättrad ekosystembaserad förvaltning och skydd av den marina miljön,
- d) fortsätter att driva det globala arbetet för etik och artificiell intelligens och att tillämpning, utveckling och spridning av digitalisering och nya tekniker är grundade i internationell rätt, mänskliga rättigheter, jämställdhet och klimat- och miljömässig hållbarhet.

5. Sveriges mål och prioriteringar för ett effektivt Unesco

Unesco är ett viktigt FN-organ för flera av Sveriges prioriterade frågor och Sverige ska vara en stark röst i Unesco. I en tid av demokratisk tillbakagång utmanas FN:s och Unescos grundläggande principer om fred, demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. Sverige har i detta läge en viktig roll i att säkerställa att Unescos mandat inte försvagas, utan att Unesco tvärtom förblir en relevant och handlingskraftig global aktör som kan genomföra sitt uppdrag på ett effektivt sätt.

I *Strategi för multilateralt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd – Effektivitet, ansvarsutkrävande och resultat* anges generella svenska prioriteringar och förväntningar på multilaterala partnerorganisationers arbetssätt. Som komplement till dessa ska Sverige särskilt verka för att Unesco:

- a) präglas av en effektiv och resultatbaserad styrning, kostnadseffektivt genomförande, med tydligt ansvarsutkrävande och transparens,
- b) samarbetar ändamålsenligt och resurseffektivt med medlemsstaterna, bl.a. så att den administrativa bördan för medlemsstaterna inte blir betungande och så att periodiska rapporteringar och enkäter är tydliga, kortfattade och fokuserade på kärninnehållet,

- c) bidrar till fortsatt effektivisering och reformering av FN samt stärker samarbete och samordning med övriga FN-organ och samarbete med andra relevanta aktörer,
- d) fortsätter att utveckla och agera på basis av uppföljning, kontroll och utvärdering,
- e) breddar finansieringsbasen och verkar för att fler länder ökar sin andel icke-öronmärkt finansiering,
- f) anpassar och utvecklar en effektivt dimensionerad verksamhet på land- och regionnivå i linje med organisationens långsiktiga strategi,
- g) utvecklar sitt externa kommunikationsarbete för att synliggöra framgångsrika och kostnadseffektiva resultat samt verkar för stärkt samarbete med nationalkommissionerna,
- h) säkerställer kvalitet i arbetet med listning och nomineringar genom expertbaserade beslut som tar hänsyn till integritet, förutsättningar för god förvaltning, global mångfald och internationellt samarbete.

6. Prioriterade arbetsformer för ökat svenskt inflytande

Sverige ska aktivt verka för att få genomslag för ovan angivna prioriteringar, bland annat genom att:

- a) vara aktiv och trovärdig som
 - medlem i de Unescokommittéer och styrelser som Sverige deltar i och även betona vikten av internationella åtaganden, såsom exempelvis periodisk rapportering,
 - deltagare i högnivådialoger och ministermöten och följa upp svenska positioner och föra fram politiska prioriteringar samt upprätthålla en löpande dialog med representanter för Unesco,
- b) samarbeta med
 - de nordiska länderna och länderna inom EU, samt söka konstruktiva allianser för att få större genomslag för gemensamma prioriteringar,

- representanter för civilsamhällesorganisationer,

c) tillvarata svensk kompetens och erfarenhet inom Unescos verksamhetsområden genom att eftersträva fler svenskar på strategiska positioner inom Unesco, bland annat genom effektivt användande av resursbasprogram och välriktade sekunderingar i linje med reformagendan, i synnerhet inom ovan prioriterade verksamhetsområden, samt verka för att Unesco tillvaratar svenska företags kompetens och innovationsförmåga och hållbara lösningar, samt främja ökad upphandling från svenska företag.

7. Uppföljning

Unescos verksamhet ska följas upp med fokus på de särskilda prioriteringarna i denna instruktion och med utgångspunkt i Unescos strategiska planer (Unescos Medium Term Strategy [C/4] och fleråriga arbetsprogram 9C/5]) och åtföljande resultatramverk. Uppföljningen ska baseras på Unescos rapportering (i första hand C/5 Implementation report assessment of progress by output, Strategic Results Report och Internal Oversight Services [IOS] årliga rapport), oberoende utvärderingar samt löpande bevakning av Unesco. Uppföljningen ska kunna ligga till grund för styrningen av Svenska Unescorådets, Regeringskansliets och utrikesrepresentationens resultatredovisning och lärande samt Sveriges samarbete med Unesco.

Uppföljningen, inklusive en bedömning av Unescos måluppfyllelse och redovisning av hur organisationsinstruktionen har genomförts, ska dokumenteras i en skriftlig rapport vartannat år med start 2028.